

20. Одарченко П. Ніжинський Інститут Народної Освіти в 1923–1929 роках / Петро Одарченко // Нова Просвіта. – 2003. – 23 серпня. – С. 3.
21. Павловський І. Пробуджували любов до науки / І. Павловський // Вісті. – 1995. – 17 березня. – С. 5.
22. Півстоліття невтомної праці: Нарис історії Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Рад. шк., 1966. – 100 с.
23. Рябченко О. Студенти радянської України 1920–1930-х років: практики повсякденності та конфлікти ідентифікації: монографія / О. Рябченко. – Х.: ХНАМГ 2012. – 456 с.
24. Самойленко Г. В. Ніжинська вища школа: сторінки історії / Г. В. Самойленко, О. Г. Самойленко. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. Гоголя; ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. – 420 с.
25. Сірополко Степан Історія освіти в Україні / Степан Сірополко. – К.: Наукова думка, 2001. – 912 с.
26. Явоненко О. Ф. Наш інститут (1916–1996) / О. Ф. Явоненко // Початкова школа. – 1996. – вересень. – № 9 (927). – С. 4–6.

Екатерина Ромашко

СПЕЦИФИКА ОРГАНИЗАЦИИ СТУДЕНЧЕСКОЙ ЖИЗНИ В 20-х гг. XX в. (НА МАТЕРИАЛАХ ЧЕРНИГОВСКОГО И НЕЖИНСКОГО ИНСТИТУТОВ НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ)

В статье рассматривается специфика организации студенческой жизни в советской Украине в 1920-х гг. В соответствии с особенностями учебной программы, общественной нагрузки и личного времени.

Ключевые слова: студенчество, распределение времени, общественная работа, досуг.

Kateryna Romashko

THE SPECIFICS OF THE ORGANIZATION OF STUDENT LIFE IN 20-ies OF THE 20 CENTURY (ON MATERIALS OF CHERNIGOV AND NEZHIN INSTITUTE OF EDUCATION)

The article deals with the specifics of the organization of student life in the Soviet Ukraine in the 1920s. In accordance with the features of the training program, social work and personal time.

Key words: students, time management, social work, leisure.

Стаття надійшла до редакції 23.11.2015

УДК 378(09)(477.51)"1920/1930"

Андрій Остряк

**ВИЩА ШКОЛА НА ЧЕРНІГІВЩИНІ
І РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ У 1920-1930-Х РР.**

У статті розглянуто процес реформування вищих навчальних закладів на Чернігівщині в ході освітніх перетворень 1920-1930-х рр. Представлено документи, що засвідчують спроби об'єднати Чернігівського та Ніжинського інститутів. Документи розкривають обставини, в яких актуалізувалося питання про об'єднання двох вузів, а також характеризують позиції влади, адміністрації інститутів з приводу цієї проблеми.

Ключові слова: Чернігівський ІНО, Ніжинський ІНО, вища кола, реформа,

Реформування вищої школи – постійний процес, який є природною реакцією системи освіти на зміни, які відбуваються в суспільстві. Інерційність і тяглість освітніх реформ, їхня результативність зумовлені консервативністю освітнього середовища, яке тривалий час виношує освітні новації, експериментує, впроваджує, дискутує, і лише потім адаптує, відкидає або модифікує нововведення. Одночасно зі змінами в системі освіти та в роботі освітніх інституцій відбувається адаптація до них суспільства, яке призвичаюється до новацій освітян, коригує ментальні настанови, руйнує стереотипи, формує новий освітній ідеал і соціальне замовлення. Цей порядок самовдосконалення системи освіти став звичним. Інша справа, коли освітня система реформується «згори»...

Вища школа у Північному Лівобережжі налічує понад трьохсотлітню історію. Від початку функціонування Чернігівського Колегіуму у 1700 р. до сучасності вищі навчальні заклади на Чернігівщині виникали, реорганізовувалися, укрупнювалися, закривалися, що відбувалось суголосно

зі змінами у державі та суспільстві. Впродовж цього періоду було ініційовано та не реалізовано низку проектів по створенню університетів на Чернігівщині. Водночас, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка та Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, попри значний досвід вивчення їхньої історії, мають цікаві сторінки, коли під час чергового реформування вищої школи доля могла круто змінити обличчя вищої освіти історичного регіону. Виявлені документи дозволяють пролити світло на ці маловідомі сюжети в історії університетів.

На початку 20-х рр. ХХ ст. в ході створення нової освітньої системи в Україні, яка мала на меті ліквідацію всіх освітніх установ, що вирости в умовах буржуазного режиму [3, с. 135–136], було створено мережу інститутів народної освіти. Відтак, восени 1920 р. Чернігівський педагогічний інститут, а влітку 1921 р. Ніжинський науково-педагогічний інститут були реорганізовані в інститути народної освіти (далі – ІНО) – заклади нового типу в оригінальній українській моделі вищої освіти в СРСР. Однак вже восени 1921 р. з'явився припис про об'єднання Чернігівського та Ніжинського ІНО, а точніше про ліквідацію Чернігівського ІНО і переведення його до Ніжина (Документ 1). Причиною такого рішення могла бути низка проблем, з якими зіткнулися усі тогочасні вузи, а саме відсутність фінансування, слабка навчально-матеріальна база, брак кваліфікованих педагогічних кадрів, низький рівень підготовки абітурієнтів [4, с. 25]. В Чернігівській губернії натовді функціонували три ІНО у Глухові, Ніжині та Чернігові, а також розгалужена мережа педагогічних курсів. Утримання цих навчальних закладів було вельми обтяжливим, а відтак проблема оптимізації їхньої мережі постала надзвичайно гостро. Підтвердженням того стало виділення губернським відділом освіти для Чернігівського ІНО взимку 1921 р. 10 кубічних метрів дров, що призвело до того, що у січні-лютому 1922 р. заняття в Інститут не проводились [1, с. 358]. З документів видно, що консолідована та аргументована позиція ректорів Чернігівського та Ніжинського інститутів дозволила уникнути об'єднання на зламі 1921–1922 р. (Документ 2, 3).

Наступна хвиля реформ, яка розгорнулася у 1923–1924 рр. оминула Чернігівський та Ніжинський інститути. Напевно, це сталося через те, що у 1924 р. було закрито Глухівський ІНО, навчальне обладнання якого було передано для зміцнення матеріальної бази Чернігівського та Ніжинського ІНО, а студенти переведені до тих таки вузів [1, с. 360]. Крім того, було закрито педагогічні технікуми у Кролеві та Козельці [4, с. 26]. У такий спосіб мережу вузів у губернії вдалося оптимізувати. З іншого боку, натовді у Чернігівському та Ніжинському інститутах вдалося зміцнити матеріальну базу, посилити викладацький склад, розгорнути наукову роботу, а запровадження у 1922 р. плати за навчання, яку передбачалось витратити на навчальні і господарські потреби, а також на видачу стипендій [2, спр. 107, арк. 12], полегшило їхнє утримання.

Наприкінці 20-х рр. ХХ ст. було започатковано уніфікацію системи вищих навчальних закладів в СРСР. В результаті того, у 1930 р. Чернігівський і Ніжинський ІНО було перетворено на інститути соціального виховання.

7 жовтня 1932 р. було створено Чернігівську область. Очевидно, що адміністративні перетворення стали підставою для чергового перегляду мережі вузів у регіоні. З представлених нижче документів стає зрозумілим, що об'єднання Ніжинського інституту соціального виховання з Чернігівським було ініційовано Народним комісаріатом освіти України, заступником керівника якого у 1932–1933 рр. був Олександр Олександрович Карпеко – випускник Ніжинського історико-філологічного інституту, який з вересня 1921 р. працював викладачем, а з грудні того ж таки року – політкомісаром Ніжинського ІНО, і який був безпосереднім учасником попередньої кампанії об'єднання вузів [5, с. 47]. Звичайно, прямих вказівок на те, що саме О.О. Карпеко ініціював об'єднання немає, однак і випадковим збігом обставин вважати це теж важко. Зрештою, попри активну підтримку місцевої влади та адміністрації Ніжинського інституту (Документи 4, 5), реалізувати цей задум не вдалося, а подальші реформування педагогічних вузів Чернігівщини відбулися вже у післявоєнний період.

Тексти документів друкуються згідно з сучасними правописними нормами із збереженням усіх стилістичних особливостей оригіналу. Помилки та огріхи, що трапляються в тексті, виправлено без застережень.

Народний Комісаріат Освіти
(Укрпрофобр)

Копія Чернігівському Інституту
Народного образования

/ XI 1921 г.
№ 1547/11983

Главпрофобр предлагает в самый кратчайший срок сообщить, почему до сего времени, несмотря на целый ряд запросов, не выполняется постановление Коллегии Главпрофобра о слиянии Черниговского ИНО с Нежинским. Если есть существенные возражения против такого слияния, то их нужно было немедленно сообщить. Главпрофобр не имеет в виду включить Черниговский ИНО в производственный план на 1922 год и все кредиты на содержание Института в случае непредставления мотивированного доклада будут закрыты с 1го декабря с[его] г[ода].

Зампред Главпрофобра	Ряппо ¹
[Печатка] Зав[едующий] Отд[елом]	
Нар[одного] Раб[очего] Просв[ещения]	(подпись)
Секретарь	(подпись)

С подлинником сверено.
Секретарь /Подпись/

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-608, оп. 1, спр. 90, арк. 110-110 зв.

№ 2

В Укрпрофобр
25 / XI 1921 г. № 412

1. Отчет на запрос Укрпрофобра за № 1547/11983 о причинах невыполнения Постановления Комитета Укрпрофобра о слиянии Черниговского ИНО с Нежинским.

Черниговский ИНО считает необходимым с своей стороны сообщить следующее. В связи с Предложением Укрпрофобра произвести слияние двух ИНО, состоялось заседание Коллегии Губнаробраза, посвященное обсуждению этого вопроса. Рассмотрев этот вопрос в деталях, Комиссия Губпрофобра пришла к заключению, что слияние этих институтов в данное время (это в августе месяце) произвести нет возможности. Делая этот вывод, Комиссия исходила из следующих соображений:

1) помещение Нежинского ИНО оставалось без ремонта в течение нескольких лет, пришло в такое состояние разрушения, что организовать в нем учебные занятия до окончания ремонта является невозможным. Ремонт движется крайне слабо и при благоприятных условиях может быть закончен только к весне 1922 года, и только тогда можно говорить о практическом осуществлении слияния институтов. Переброска же теперь около 400 студентов Черниговск[ого] Института в Нежин поставила бы и Нежинский ИНО, и студентов Черниговских в весьма затруднительное положение. При отсутствии соответствующ[его] студенч[еского] общежития, при весьма остро стоящем квартирном вопросе в Нежине и, главное, при том недостатке в помещениях для учебных занятий, которое сейчас имеет место в Нежинск[ом] ИНО, заставляя преподавателей читать лекции студентам Нежинского ИНО в квартирах самих преподавателей Института. Второе, на что было обращено внимание Комиссии при обсуждении вопроса о слиянии двух институтов – это переброска в Нежин учебно-вспомогательных учреждений Черниговск[ого] ИНО (библиотеки, кабинетов, лабораторий). Мало того, что при существующих транспортных средствах на Черниговщине такая переброска потребовала бы затраты больших средств и времени и нанесла бы крайний ущерб перевозимому имуществу Института, но и самый вывоз этого имущества из Чернигова крайне нежелательный, так как учебно-вспомогат[ельные] учреждения Черниговск[ого] ИНО лучшие, какими располагает губерния, обслуживают не только ИНО, но и целый ряд учебных и культурно-просветительских учреждений губнаробраза. Переброска этих учреждений в Нежин была бы крайним лишением для Черниговск[их] просвет[ительских] учреждений в общем очень небогатыми учебными пособиями всякого рода. Так же нежелательной для Губнаробраза была бы и переброска в Нежин лучших педагогических и научных сил, занятых в данное время работой в Черниговском ИНО, так как эти

педагогические силы, являются по преимуществу педагогической базой Губнаробраза, обслуживают не только сам Губнаробраз в качестве ответственных работников его, но и целый ряд его учреждений (техникумы, педкурсы, профшколы, детские дома, внешкольные учреждения). Снять их с занимаемых ими должностей в учреждениях Наробраза, при наличии того острого недостатка в педагогических силах, которая дает себя так сильно знать в Чернигове, и перебросить их в Нежин – это значит нанести крайний ущерб делу образования в г. Чернигове. Вот те соображения, которые имели место в коллегии Губнаробраза, и заставили ее отсрочить вопрос о слиянии институтов, с ходатайством о чем и обратиться в Коллегию Укрнаробраза. Почему Губнаробраз не поставил о сем в известность Укрглавпрофобр, а также почему он не предоставил тут же отчет Черниговск[ого] ИНО о его работе – это остается для Черниговского ИНО неизвестным.

Что же касается отношения Черниг[овского] ИНО к вопросу о слиянии с Нежинским ИНО, то Черниговский ИНО не возражает принципиально против слияния не только этих двух Институтов, а даже всех других на Черниговщине, что было бы еще более целесообразным и полезным для дела подготовки квалифицированных работников социального воспитания, тем не менее, также находит невозможным произвести это слияние в данное время по тем же мотивам, о которых сказано выше. Произвести слияние, если это является необходимым, можно будет не ранее весеннего или даже летнего времени. Говорить же о слиянии в данное время, это значит говорить просто о закрытии Института, причем закрытие это, ничего не дав Нежину – в смысле педагогических сил и оборудования – а без этого создание в Нежине жизнеспособного Факультета Соцвоса, располагающего пока только педагогическими силами, библиотекой филологического склада, вещь весьма проблематичная – нанесет большой ущерб делу народного образования Черниговщины, которое так нуждается в новых кадрах работников. Вообще же, Черниговский институт считает нужным здесь присовокупить, что для организации факультета соц[иального] воспитания Чернигов располагает более благоприятными условиями, чем это имеет место в Нежине. Чернигов располагает хорошим, подготовленным для работы на этом факультете, кадром работников, значительных размеров Институтской библиотекой (св[ыше] 40000 т[омов]), такими вспомогательными учреждениями ИНО как химическая лаборатория, физический кабинет – лучшие в губернии, геологический и биологический кабинеты, кабинет исторический и педологический музей. Кроме того, детские учреждения, где также должна проходить практическая работа слушателей факсоцвоса, находятся в Чернигове в лучшем состоянии, чем где-либо в губернии и могут гораздо лучше разрешить задачу практической подготовки будущих соцвосников, чем в любом другом месте Черниговщины. Многих из этих условий в Нежине, между прочим, не имеется. Наличие работников, да и то в недостаточном количестве и библиотека, – это еще очень далеко от тех условий, которые необходимы для создания мощного и жизнеспособного факсоцвоса. ~~Да и атмосфера в Чернигове будет несколько поевее нежинской, а это тоже условие и может быть одно из главных².~~

В виду всего этого Черниговский Институт просит Укрпрофобр пересмотреть вопрос о слиянии в направлении хотя бы отсрочки этого слияния до весенних или летних месяцев, когда это слияние может быть осуществлено и более легко, и более безболезненно для обоих Институтов, и не лишать Черниговск[ий] ИНО кредитов, что повело бы уже не к слиянию, а просто к закрытию Черниговского ИНО и прекращение в нем работы, уже налаженной.

Полный доклад о деятельности Института с начала учебного года до 1го января 1922 года будет своевременно доставлен в Укрпрофобр. Отчет о деятельности ИНО за прошедший учебный год должен был передан в Укрпрофобр т[оварищу] <...>³ Черниговским Губнаробразом, который взял этот отчет для передачи его по назначению.

Председатель
Секретарь

/подпись/

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-608, оп. 1, спр. 90, арк. 104–105 зв.

№ 3

Т[оварищу] Заведующому Черниговским Губнаробразом

9/ХІІ

Б.И.

№ 16.1

приложить к
протоколуРектора Нежинского ИНО
П.В. Тихомирова⁴ иРектора Черниговского ИНО
С.И. Воробьева⁵

Доклад
О факультетах Профобра в Черниговском и Нежинском ИНО

1. Потребности
Факпрофобра
Черниговщины

1. Черниговский край с прилегающими к нему частями других Украинских губерний сильно нуждается в научно-педагогических специалистах – преподавателях математики, физики, химии, естествознания, литературы, истории, языков для профессиональных школ края и для старших классов семилетней трудовой школы. Поставить таковых для Черниговщины факпрофобры крупных центров (Харькова, Киева, Одессы) не смогут, так как они обслуживают свои обширные районы, а в настоящее время на Черниговщине чувствуется острый недостаток в преподавателях-специальностях. Часто специальные предметы преподаются лицами с средним образованием или хотя и с высшим, но неспециалистами (напр[имер], математика – словесниками, история – натуралистами и т.п.).

2. Работа по
факпрофобру
Нежинского и
Черниговского ИНО

2. На встречу означенной потребности идут Нежинский и Черниговский Институты Народного Образования в их теперешней структуре: Нежинский институт доселе выпускал специалистов трех родов: словесников, историков и лингвистов, а Черниговский в июне 1921 г. выпустил первую партию специалистов четырех родов: математиков, естественников, словесников и историков. В дальнейшем каждый из них должен делать подобные выпуски каждые три месяца.

3. Необходимость
сохранить эту работу
наряду с учреждением
факсоцвосов

3. Постановлением Укрглавпрофобра решено эту работу ликвидировать, оставив во всех ИНО Черниговщины только факультеты соцвоса. По изложенным выше основаниям решение это должно быть признано явно нарушающим интересы Черниговского края. Интересы эти требуют от местных ИНО подготовки не только соцвосников, но и профобрстов. Последние достижения лишь сохранением в них наряду с факсоцвосами также и факпрофобров хотя бы в частичном виде, причем однако взаимно дополняя друг друга, Нежинский и Черниговский ИНО могли бы выполнить работу факпрофобра во всем объеме.

4. Несостоятельность возражений против факпрофобра в Нежине и Чернигове

4. Против существования факпрофобра в Нежинском и Черниговском ИНО Укрглавпрофобр выставляет указание на недостаток в них интеллектуальных и материальных ресурсов для этого факультета; но это возражение в отношении каждого из названных двух ИНО справедливо лишь частично, а если рассматривать их работу, как взаимно дополняющих друг друга учреждений, несправедливо совсем. Так, в Нежине есть кадр специалистов (старых профессоров) по наукам литературного, исторического и лингвистического циклов и имеется богатая библиотека по этим наукам; в Чернигове в подобном же положении находится естественное отделение, хорошо оборудованное лабораториями и кабинетами, располагающиеся в преподавательском составе тремя старыми университетскими преподавателями. Нельзя правда того же сказать о физико-математическом отделении в обоих ИНО. Таковое пока обслуживается хотя и очень сведущими и опытными специалистами, но еще не приобретшими квалификации преподавателей ИНО. Но в виду их солидных познаний и опыта в преподавании за квалификацией дело конечно не станет; – а затем определенно имеется в виду привлечь из других университетских городов квалифицированных ученых, от которых принципиальное согласие уже имеется. Другое возражение базируется на опасении, что существование Факпрофобра отвлечет слушателей от Факсоцвоса. Но, во-первых, эту опасность легко устранить, предъявляя для поступления на Факпрофобр более строгие требования и проводя подготовку к нему уже 1 курса; а во-вторых, сами Факсоцвосы могут процветать лишь при наличии квалифицированных ученых-специалистов, могущих обслуживать и профобр (ведь только на соцвос не пойдет ни один профессор ни математики, ни биолог, ни философ и т.п.).

5. Картина взаимного дополнения и перспективы дальнейшего развития отдела Факпрофобра в Нежине и Чернигове

5. Сводя вместе сказанное о работе и наличии интеллектуальных и материальных ресурсов в Нежинском и Черниговском ИНО получаем следующую картину.

Где и в каком сост[оянии]		Название отделений				
		I естественное	II физико-математическое	III историческое	IV литературное	V лингвистическое
а) Чернигов	1. Надлежащее состояние	ест	–	–	–	–
	2. Нуждается в улучшении	–	ест	ест	ест	–
б) Нежин	1. Надлежащее состояние	–	–	ест	ест	ест
	2. Нуждается в улучшении	–	Предположительно январь 1922	–	–	–

6. Заключение

6. Из всего изложенного с очевидностью вытекает заключение, что на Черниговщине – в Черниговском и Нежинском ИНО необходимо: а) сохранить существующие отделения факпрофобра; б) открывать недостающие; и в)

развивать нуждающиеся в улучшении, а именно: в Черниговском должно быть сохранено естественное отделение, вновь открыто лингвистическое и улучшены (в смысле пополнены учеными силами и учебно-вспомогательными учреждениями) отделения физико-математическое, историческое и литературное; в Нежине должны быть сохранены отделения историческое, литературное и лингвистическое, вновь открыто естественное и улучшено, открываемое с января 1922 г., физико-математическое. Когда это desiderata будут осуществлены, тогда Черниговщина будет иметь два факультета профобра. До тех же пор он пока имеет территориальное разделение по двум центрам, но взаимно частичное осуществление заданий, дающих вместе новую работу факпрофобра. Такой строй существования и такой порядок развития факпрофобров в Черниговском и Нежинском ИНО должен быть признан за ними и утвержден.

3/ХІІ 1921 г.

С поданным верно.
Ректор Нежинского ИНО
профессор П.Тихомиров⁶

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-6121, оп. 1, спр. 13, арк. 39–41 зв.

№ 4

11/ХІ 1932 г.
№ 1-14

До Наркомосвіти
Копія: Дирекції Ніжинського Інституту

Ніжинський Райвиконком цілком підтримує пропозицію про злиття Чернігівського інституту з Ніжинським за умови, що все майно Чернігівського Інституту буде передано Ніжинському.

Райвиконком зобов'язується у зв'язку із злиттям Інститутів повністю забезпечити відповідними приміщеннями потреби Ніжинського Інституту.

Чекаю на Вашу відповідь.

Голова Райвиконкому
Секретар Райвиконкому

/Кушнар'ов/
/Задорожний/

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-6121, оп. 1, спр. 225, арк. 25.

№ 5

копія

У.Р.С.Р,
Н.К.О

Ніжинський інститут

До Народного Комісаріату Освіти соціального виховання УРСР

Нежинський інститут
соціального виховання

11/ХІ 1932
№ 355/1

Опрацювавши за дорученням заступника наркома Освіти т. Карпеко пропозицію про можливість злиття Чернігівського інституту Соцвиху з Ніжинським [інститутом] С[оціального] В[иховання], Дирекція Інституту повідомляє:

а) Принципово така пропозиція цілком реальна й повністю відповідає сучасним настановам, що до утворення міцних ВИШів.

Таку пропозицію підтримує й Ніжинський РК КП(б)У (постанова бюро від 5/ХІ-32 року).

б) Злиття може відбутися лише за умови повної передачі Ніжинському Інституті всього устаткування: кабінетів, лабораторій, бібліотеки та всього майна гуртожитків Чернігівського Інституту Соцвиху.

в) Передачі Ніжинському Інституті без будь-якого скорочення всього бюджету та штатів Чернігівського Інституту.

г) З моменту ухвали НКО про злиття інститутів оголошується для студентів Чернігівського інституту Соцвизу 2-х декадна перерва з тим, щоб за час перерви перевезти з Чернігова до Ніжина майно Інституту та створити умови для навчальної роботи.

д) Перевозка всього майна Інституту з Чернігова до Ніжина переводиться за рахунок додаткових асигнувань з бюджету Наркомосу.

е) Ніжинський РВК забезпечує студентів приєднаного до нас Інституту гуртожитками та визначає 20 квартир для медперсоналу (Повідомлення Ніжинського РВК від <...>⁷), а Народний Комісаріат Освіти відпускає кошти на ремонт цих приміщень та занаряжує через відповідні постачальницькі організації потрібні для ремонту матеріали.

ж) Бажано злиття Інститутів розпочати в листопаді місяці.

з) З наявного кадру працівників Чернігівського інституту після злиття, в Ніжинському інституті будуть працювати лише ті, що їх запросить Дирекція Ніжинського Інституту.

і) Мережа Робфаків Чернігівського ІСВ залишається на старих місцях і закріплюється за Ніжинським інститутом.

к) Всі наряди на паливо та харчування, що має Чернігівський ІСВ передаються Ніжинському ІСВ.

Директор ІСВ

/Порада⁸

Оригінал з належним підписом.

З оригіналом згідно

Секретар Осипова

Державний архів Чернігівської області, ф. Р-6121, оп. 1, спр. 216, арк. 1.

Примітки:

1. Ряппо Ян Петрович (1880–1958) – педагог, освітянин. У грудні 1920 р. очолив Головний комітет професійної і спеціальної наукової освіти Народного комісаріату освіти УСРР. У 1921–1928 рр. працював заступником народного комісара освіти УСРР.

2. У документі ця фраза закреслена.

3. У документі прізвище написано нерозбірливо.

4. Тихомиров Павло Васильович (1868–?) – професор, директор Ніжинського інституту народної освіти (1921–1922).

5. Воробйов Сергій Іванович (1884–1942) – випускник Ніжинського історико-філологічного інституту, у 1920–1924 рр. був ректором Чернігівського ІНО.

6. Підпису С.І. Воробйова під цим документом немає.

7. У документі дату не було зазначено.

8. Порада Степан Семенович (1902–?) – директор Ніжинського інституту соціального виховання у 1930–1934 рр.

Джерела та література:

1. Боровик А. Чернігівський інститут народної освіти за часів керівництва С.І. Воробйова / Анатолій Боровик // Сіверянський літопис. – 2014. – № 6. – С. 356–363.

2. Державний архів Чернігівської області, ф. Р-608, оп. 1, спр. 107.

3. Лікарчук І.Д. Міністри освіти України: в 2 т.: монографія / І.Д. Лікарчук. – К. : Видавець О.М. Ешке, 2002. – Т. 1 (1917–1943 рр.). – 328 с.

4. Липинський В.В. Становлення Мережі та структури педагогічної освіти в УСРР у 1920-і рр. / В.В. Липинський, Н.О. Аксакова // Наука. Релігія. Суспільство. – 2011. – № 3. – С. 23–30.

5. Чуткий А.І. Невідомий ректор: реконструкція біографії О.О. Карпеки / А.І. Чуткий // Література та культура Полісся. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2009. – Вип. 49: Проблеми вивчення історії та культури ХХ ст. в сучасних дослідженнях. – С. 44–55.

Андрей Острянко

ВЫСШАЯ ШКОЛА НА ЧЕРНИГОВЩИНЕ И РЕФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В 1920-1930-х гг.

В статье рассмотрены процессы реформирования высших учебных заведений на Черниговщине в ходе реформ системы образования в 1920-1930-х гг. Представлены документы, которые свидетельствуют о попытках объединения Черниговского и Нежинского институтов. Документы раскрывают обстоятельства, в которых актуализировался вопрос об объединении двух вузов, а также характеризуют позиции власти, администрации институтов по поводу этой проблемы.

Ключевые слова: Черниговский ИНО, Нежинский ИНО, высшая школа, реформа.

Andrii Ostrianko

CHERNIHIV REGION HIGH SCHOOL AND REFORMING THE EDUCATION SYSTEM IN 1920-1930s

In the article the reform of Higher Education, and Chernihiv regional High Schools in particular, is described. The documents, which give evidence of attempts to unite Chernihiv and Nizhyn Institutes, are represented. The documents disclose the circumstances in which the question of the two institutes merger was actualized, as well as characterize the position of the authorities, administration of institutions on this issue.

Key words: Chernihiv IPE, Nizhyn IPE, High School, reform.

Стаття надійшла до редакції 6.11.2015

УДК [336.27 - 058] : 94 (477) "194"

Володимир Гаврилов

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСОВІ ПОЗИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОБРОБУТ СЕЛЯН У ПОВОЄННИЙ ЧАС

Стаття присвячена вивченню проблеми держаних фінансових мобілізацій у перші роки після нацистської окупації. Предметом розгляду є позики відбудови і розвитку народного господарства, які прийшли на зміну воєнним позикам. Встановлено, що типовим явищем було порушення принципу добровільності, а також реалізація позики з використання жорсткого адміністративного впливу. Доведено, що ці заходи, серед інших, суттєво погіршували матеріальне становище колективізованого селянства.

Ключові слова: позика, фінансові зобов'язання, фінансова мобілізація, підписка, сплата.

Проблеми фінансування великих економічних проектів завжди стояли на порядку денному радянської владної машини. Так було у роки індустріалізації, так було у часи воєнного лихоліття, так було і у період відбудови. Отримання зовнішніх кредитів було неможливим з ряду причин, тому доводилося розраховувати на внутрішні джерела. Одним із таких джерел було використання заощаджень населення через примусове вилучення готівкових коштів. Окремим способом фінансової мобілізації був випуск та поширення серед населення облігацій внутрішніх державних позик.

За час війни було випущено облігації 4-х воєнних позик та 4-х грошово-речових лотерей, від реалізації яких до бюджету надійшло понад 72 млрд. крб. [20, с. 215]. Загалом внески громадян до фонду оборони та державні військові позики покривали майже п'яту частину всіх військових затрат.

Проведення підписки серед селян і збір грошей за позикою організовувався сільрадами через своїх уповноважених. Графік кампанії затверджувався райвиконкомом. Кожен уповноважений прикріплювався виконкомом сільради до певної групи селян. Поряд з фінагентами під час поширення позики на дільницях мали перебувати депутати сільради і всіма силами надавати їм необхідну допомогу. Податковим агентам за роботу по позиці виплачувалась винагорода в розмірі 0,5% від суми, що надійшла через них до банку. Винагорода виплачувалась у два етапи. Перший – через два місяці після початку підписки і другий – після закінчення розрахунків по позиці.

По четвертій державній воєнній позиці на 26.12.1945 р. від селян Сумщини надійшло 43 047 тис. крб. (55,2% до суми підписки), на Чернігівщині було зібрано 64 265 тис. крб. (74,9%). Загалом по УРСР на цей же час надійшло 70,1% коштів до суми, на яку змусили підписатись населення [22, с. 7].